

az ifjabb, tapasztalatlan tanítók között híveket is szereznek s ezért az ügy érdekében kívánatosnak tartja, hogy az egész ügyet alaposan megvitassák (i. m. előszó).

Ziegler Herbart iránt való nagy elismeréssel tárgyalja ugyan legújabb nyilatkozatában (*Handbuch für Lehrer und Lehrerinnen* c. kiadványa bevezetésében) a neveléstudomány e fejezetét, de súlyos aggodalmai vannak a miatt, hogy ma a német s egyéb nemzet tanító-sága előtt is csaknem kánoni tekintélye van Herbart pædagogikájának. Herbart lélektana ugyanis a helyett hogy szigorúan tapasztalaton alapulna, természetlen és tarthatatlan metaphysikára támaszkodik s kora intellektualistikus előitéleteitől nem szabad. Erkölcstana individualistikus, ezért az emberélet társadalmi vonatkozásaival igenis hidegen és közönyösen áll szemben. Lélektana és erkölcstana miatt pædagogikája is tele van ellenmondással: Herbart szerint erényre, erkölcsi jellemzilárdságra kell nevelni az egyest, mivel azonban a lélek tartalmának csupán a képzeteket mondja, azt a czélt csak ezek útján lehet elérni. Azért állította fel a nevelő-oktatás tanát, hogy a cél és eszköz között levő aránytalanságot elleplezze. Ziegler látja az oktatás és nevelés egybefüggését, de ezt nem fáradságosan összerakergélt *«Gesinnungsstoff»*-ban látja, hanem abban, hogy minden helyes tanítás egyszersmind nevelés is és minden tantárgynak határozott erkölcsi értéke van. Herbart pædagogikájának a czélja is nagyon egyoldalú s nagyon is csak erkölcsi jellegű. Általában az a meggyőződése, hogy a Herbartianismus csődjé a német tanítótságot menekülésre inti, ha haladni akar.

E megjegyzések mellett *Sallwürk*-től hosszabb tanulmány jelent meg (*Die deutsche Schule* 1903. 5—7.), melyben Zillerrel mint Herbart pædagogikája értelmezőjével rendszeresen foglalkozik s eredményül Ziller egész didaktikáját teljesen elveti. Azt bizonyítja, hogy Ziller Herbarttól csupán egy csomó nevet, megjelölést vett át, melyeknek azonban a jelentését megváltoztatta. Egyenesen szemére veti Zillernek, hogy mikor Herbart tanait magyarázni és alkalmazhatónak tenni igyekezett, akkor éppen elidegenítette a német iskolától. i. s.

Dr. Ad. Mathias. Praktische Pädagogik für höhere Lehranstalten. Második kiadás, München, Beck, 1903. VIII + 264 lap. Ára füzve 5 márka.

Ezt a könyvet, melynek 1. kiadása 1895-ben jelent meg, mint a Baumeister-féle nagy *«Handbuch der Erziehungs- und Unterrichtslehre»* egyik része, az idén szünidei olvasmányul választottam, s

amint látom, igen helyesen. «Egy jó könyvet időnként mindegyikünknek kellene fogékonyssággal olvasnia, mert tanulmányozás közegette bizonyára észreveszünk sok olyan dőreséget, melyek mellett mindaddig vak módjára haladtunk el», mondja okosan a szerző. Igaz, hogy szüntelen ismerősökkel s rég kipróbált elvekkel találkozunk, de az erélyesebb beavatkozásnak, a meggyőző nyelvnek meg van az a haszna, hogy a parlagon hevertetett kincseket apránként mégis felszedegettjük. Ez a gyakorlati neveléstan nem szülőknak, hanem tanároknak, főleg kezdőknek van rendelve — írja tovább Matthias (249. l.) — jöllehet én azt találtam, hogy belőle mi idősebbek és tapasztaltabbak is okulást és jobbulást meríthetünk, mert a mi pályánkon az évekkel arányosan bizonyos fogyatkozások és különbségek szoktak jelentkezni, melyek teljesen talán egyikünket sem kímélnék meg, azért mindannyiunknak kötelessége, hogy ellenük védekezzünk, küzdjünk. S hogy a vakációban olvastam, egy másik gondolatom is támadt: higgyék el, egy ilyen vagy ehhez fogható pædagogiai műnek figyelmes tanulmányozása felér egy szünidei tanfolyammal, annál jóval kényelmesebb és olcsóbb. Hisz azok a tudós urak is csak jó és új könyvekből merítik a malasztot, s mi felnőtt professzorok, öszülők és kopaszodók is csupán előadások révén boldogulhatnánk s képtelenek volnánk az önművelésre? Dehogy képtelenek, csak kényelmesek és néha lelkiismeretlenek.*

Visszatérek könyvemhez, melynek felosztása és terve is bemutatja az elméletben és gyakorlatban otthonos szerzőt. Az anyag a következő négy s különböző terjedelmű részben van összefoglalva: 1. A tanár egyénisége, 2. a tananyag és a módszer, 3. iskolai fegyelem és a tanulók, 4. iskola és család. A bevezetéssel együtt ez 43 fejezetre oszlik, melyeket összefoglalások és népszerű «háztiszabályok» kísérnek és igen becses irodalmi utalások egészítenek ki; olyanok, a melyekben a szerző nem pusztá címeket közöl, hanem rövid de velős jellemzéssel valóban olvasottra utal. Az előadás módja eleven és felette élvezetes, jöllehet korlátlan szókimondásával egyeseknek érzékenységet sem kíméli. Én azonban ezen legkevésbé sem ütközöm meg, mert való igaz, «hogy a gyakorlati pædagiának célja, hogy a hivatásbeli erényekre utaljon és a hiányok s fogyatkozások ellen küzdjön», valamint hogy szomorú valóság az is, hogy katedrai gyarlságainknak folytonos szépítgetésével rossz szolgálatot teszünk magunknak s még rosszabbat az ifjúságnak és a közügynek. Azután meg egy hű, ha goromba tükör is nagyon mi reánk fér, a kik csak úgy duskálunk a

* Lehet az okulásnak egyik módját dicsérni a nélkül is, hogy a másikat leszóljuk.

Szerkesztő.

gáncsoskodásban és igazságmondásban. Matthias helyenkint tréfával és szellemmel fűszerezi és enyhíti az ő keserű igazságait, a mikor pl. a káplártempóról (155. lap: Feldwebelton) vagy a felügyeletre hivatott tanároknak az értekezleti teremben való kedélyes együttlétéről szól (160. l.), miközben a gazdátlan osztályoknak szabadjára engedett diákserege az óráközökből hőven kiveszi részét.

Az egyes fejezetek közül melegen ajánlom «A rövid tájékoztatás a különböző tantárgyak módszerében» címűt (34—59. l.), mely nem csupán a kezdő tanárnak érdeklődését fogja felkelteni, sőt híven tájékoztatni az iskolai munkának egyeteméről, hanem az idősebbeket is meg fogja óvni a veszedelmes egyoldalúságtól, az osztályfőnököket pedig ebbeli kötelességeiknek teljesítésében hasznosan fogja támogatni. Ebben a fejezetben a szerző a porosz és az osztrák módszereket együttesen karolja fel, valamint hogy szomszédainknak idevágó viszonyait a lehetőség szerint gyakrabban figyelmére méltatja; sőt egy helyen (a 203. l.) ezt a kényes megjegyzést kockáztatja: «*Österreich rechnen wir pädagogisch zu Deutschland.*» — A fordítás művészetéről szóló fejezetet felette tanulságos látni, görög és francia példák élénkítik; a 38—39. §-ok az osztályozásról és rangsorról igen részletesek, sőt mellőzhető aprólékosságoknak sincsenek híján; nagyobb terjedelmet kívántunk volna ellenben a 15. §-nak: Előkészítés a tanításhoz, tudva és tapasztalva, hogy a mai iskolai gyakorlatnak a preparálás hiánya vagy elégtelensége egyik végzetes gyengéje. A következő tételekről — jóllehet nagyon is a gyakorlati pädagogia keretébe tartoznak — szerzőnk csak alkalmilag vagy egyáltalán nem szól: Tanítás a párhuzamos osztályokban, helyettesítések, osztályfőnökség, mellékfoglalkozások, ifj. egyesületek, kirándulások, a nemi probléma és higiéna. Az 1. kiadásnak két bő függeléke: az internátusokról és az iskolai egészségügyről elmaradt, a mi az új kiadásnak terjedelmét és árát csökkentette.

Matthias neve és működése, nemcsak azon magas állásnál fogva, melyet a porosz kultuszminisztériumban betölt, hanem régibb és kipróbált pädagogiai művei (pl. «Wie erziehen wir unsern Sohn Benjamin?» 4. kiad., «Wie werden wir Kinder des Glücks?» 2. kiadás) révén, végre mint az ezidőszerint legtekintélyesebb német tanügyi folyóirat, a «*Monatschrift für höhere Schulen*» szerkesztője, Németországban a legjobb hangzású és általánosan elismert. Én mindezen mellékkörülménytől eltekintve olvastam és bíráltam könyvét, s mondhatom, hogy sokat tanultam és okultam belőle. Állandóan asztalomon van, mert mint jó és szókimondó baráthoz, szívesen vissza-visszatérek hozzá. Próbálják meg minél többen, nem fogják kárát vallani!

Kemény Ferencz.